

מושב: חדשנות במחקר של מתמחים בביה"ס להתפתחות מקצועית במכון מופ"ת
יו"ר המושב: מ. מבורך
מכללת לוינסקי לחינוך ומכון מופ"ת

במכון מופ"ת נפתח לפני 13 שנים בית ספר להתפתחות מקצועית עבור אוכלוסיית מורי המורים מהמכללות להכשרת מורים. בביה"ס פותחו ארבעה מסלולי התמחות והם: הדרכה, הנחיה והוראה בהכשרת מורים; ניהול אקדמי; מחקר והערכה; טכנולוגיות מידע ותקשורת. ההתמחויות משקפות ראייה רחבה, אקדמית ופרופסיונאלית של הכשרת המורים, ונושאי ההתמחות לקוחים מהעשייה במכללות.

מטרת הלימודים בביה"ס היא לתרום להתפתחותם המקצועית של הלומדים בתכניות השונות ולהרחיב את הבסיס התיאורטי לחשיבתם ולעשייתם בתחומי ההכשרה להוראה הכוללת את פיתוח תפיסה וזהות מקצועית; מתן הזדמנות להתפתחות מקצועית ולהעשרה אישית ועידוד למידה לאורך החיים; פיתוח מודעות למאפייניו הייחודיים של קהל היעד במכללות לחינוך ולצרכיו המקצועיים; פיתוח קהיליית לומדים. יחד עם זאת, לכל התמחות תכנים ייחודיים העונים על מטרותיה הייחודיות ועל צורכי אוכלוסיית היעד שלה.

התמחות מחקר והערכה מאפשרת למתמחה להרחיב ולהעמיק את ידיעותיהם וניסיונם במחקר על גווניו השונים. לאור המצב בו הכשרת המורים עוברת "פעילות" נוספות בתהליכי האקדמיזציה כדוגמת: דרגות קידום למרצים בכירים, כולל דרגת פרופסור וכן פתיחת תכניות לתואר שני בחינוך הממוקדות במחקר החינוכי היישומי ואף התקדמות להענקת תואר שלישי בחינוך במכללות לחינוך, קיים צורך בשינויים של הרחבה והעמקת תרבות המחקר במכללות להכשרת מורים. מהלך אשר התמחות במחקר והערכה נותנת להם מענה באמצעות הענקת תמיכה פרטנית לקידום מחקר אישי וחדשני של המתמחים במקביל לחשיפה לפרדיגמות מחקר על ידי טובי המרצים בתחום.

במושב ארבעה היצגים העוסקים בנושאים שונים ומהווים חדשנות כל אחד מבחינתו. הראשון מתמקד בעמדות כלפי שילוב בקרב מורים מהמגזר הערבי ומהווה חידוש מבחינת אוכלוסיית המחקר ומבחינת תרומתו להכשרת מורים ולחינוך.

השני מתמקד בעמדות כלפי אופק חדש ומהווה חידוש מבחינת אוכלוסיית המחקר והשלכותיו למערכת החינוך במזרח ירושלים

השלישי מתמקד בבדיקת השפעה של כתיבת מילים ערביות באותיות לטיניות ומהווה חידוש הן מבחינת הנושא החדשני ש"נולד" בעקבות המהפכה האינטרנטית והן בשיטת הבדיקה שלו.

הרביעי מהווה חידוש מבחינת התוכן העוסק גם הוא בהשפעת הטכנולוגיה והטמעתה במערכת החינוך והן מבחינת אוכלוסיית המחקר שלו בתי ספר יהודים, דתיים וחרדים ובתי ספר ערבים.

תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים ערבים המשלבים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בכיתתם

נ. סמארה

אקדמיית אלקאסמי מכללה אקדמית לחינוך

בשנים האחרונות אנו ערים למודל שילוב חדש המשלב באופן מלא ילדים בעלי צרכים מיוחדים בבתי ספר רגילים. מודל זה מהווה רפורמה משמעותית בתפיסת החינוך (Ruijs & Peetsma, 2009). השילוב המלא בחינוך הרגיל מחייב הימצאות מורה מקצועי ופדגוג בעל ידע ספציפי בהוראה ובעל יכולת להקנות מיומנויות חשיבה ולמידה לכל התלמידים. השילוב פועל בכל מערכות החינוך במדינת ישראל, כולל במערכת הערבית אולם נושא העמדות של המורים הערבים כלפי השילוב כמעט שלא נחקר. המחקר הנוכחי הוא מחקר גישוש שמטרתו הייתה לתקף שאלון שחובר לצורך המחקר ולבדוק מהם מאפייני העמדות כלפי שילוב של המורים הערבים ומהם המנבאים של עמדות אלה.

המדגם כלל 25 מורים ו- 35 מורות, מבתי ספר ערבים, יסודיים וחיטבות בניינים. הנתונים נאספו באמצעות שאלון מובנה שפותח לצורך המחקר. ממצאי המחקר מצביעים על רמה גבוהה למדי של תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים המשלבים תלמידים בעלי צרכים מיוחדים ועל עמדה חיובית כלפי השילוב. כמו כן, נמצא כי מורים המנוסים במפגש אישי עם בעלי צרכים מיוחדים גילו עמדה חיובית יותר מאשר מורים שלא התנסו בשילוב. נמצא כי המסוגלות הינה המנבא היחידי של העמדה כלפי שילוב. מבחינה מתודולוגית הממצאים הראו כי השאלונים הם בעל תוקף ומהימנות ברמה גבוהה.

ממצאי מחקר הגישוש מצדיקים ביצוע מחקר נרחב יותר שיבדוק בצורה מפורטת ורחבה יותר רמת ידע, עמדות המורים ומסוגלותם לשלב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים בכיתות ויסייע למכשירי מורים בבניית תכניות הכשרה. כמו כן ממצאי המחקר מצביעים על חשיבותה של תחושת המסוגלות של מורים משלבים ועל הצורך בטיפוח מבחינת התרומה ליכולתם של המורים לשלב והן מבחינת התרומה לעמדות חיוביות כלפי השילוב.

מקורות

Ruijs, N. M., & Peetsman, T.D. (2009). Effects of inclusion on students with and without special education needs reviewed. *Educational Research Review*, 4, 67-79.

עמדות מורים במערכת החינוך במזרח ירושלים כלפי "אופק חדש"

פ. עליאן

מכללת דויד ילין, ירושלים

"אופק-חדש" הוא שמה של רפורמה המיועדת לשנות את פני החינוך באמצעות צעדים אשר אמורים להעלות את מעמד המורה, לקדם את הישגי התלמידים ולשפר את רווחת המורים ואת איכות ההוראה. התכנית מיושמת במערכת החינוך, הן במגזר היהודי והן במגזר הערבי, באופן הדרגתי, החל משנת תשס"ט. נערכו מספר מחקרים אשר בחנו את ההטמעה של התכנית במערכת החינוך ואת עמדות המורים כלפיה, אולם לא נערך מחקר הבודק את עמדות המורים במזרח-ירושלים.

יאיר ועליאן (Yair & Alayan, 2009) ציינו ארבעה מאפיינים סוציולוגיים למזרח-ירושלים, שיש להם השפעה ישירה על מערכת החינוך. הרקע הקולני של העיר; זכות האזרחות לפלסטינים במזרח-ירושלים; פתרונות זמניים של נושאים פוליטיים; שינויים בזירה הפוליטית. מאפיינים אלה יוצרים מורכבות בהתמודדות היומיומית של התושבים במזרח-ירושלים בכלל, ושל המורים המלמדים במערכת החינוך, בפרט. כנראה שהמורים במזרח-ירושלים חיים ועובדים באווירה בה פועלים כוחות בכיוונים שונים: הם מחויבים לפעול בהתאם למדיניות משרד-החינוך; הם צריכים להיות מסוגלים להתמודד עם התנאים הקשים העומדים בפני מערכת החינוך במזרח-ירושלים; הם צריכים להסתגל לשינויים בתחום העבודה החינוכית היומיומית עם התלמידים במסגרת אופק-חדש. לכן למחקר הבודק את עמדותיהם ותפיסותיהם לגבי אופק-חדש חשיבות רבה.

המחקר הנוכחי הינו מחקר משולב (Mixed Methods) החלק הכמותי מבוסס על שאלון של גילת (2011) אשר תורגם לערבית והותאם למערכת החינוך במזרח-ירושלים. והחלק האיכותני כולל ראיונות חצי מובנים עם 10 מורים כדי להעמיק את הממצאים הכמותיים ולהרחיב אותם.

הועברו שאלונים אנונימיים ל-140 מורים במערכת החינוך במזרח-ירושלים ביחס לתכנית ולהשפעותיה על היבטים שונים של עבודתם.

ניתוח ראשוני של הממצאים מצביע על תפיסה של תרומת התכנית בהיבט הכלכלי של העלאת השכר ובהיבט התלמידים בתרומה להעלאת הביטחון העצמי שלהם בעקבות העבודה הפרטנית. מבחינת הקשיים, המורים חושבים שתכנית אופק-חדש לא ענתה על קשיי מערכת החינוך במזרח-ירושלים הן מבחינת תכנית הלימודים והן מבחינת מבנה בתי-הספר, לכן היא מעוררת התנגדות. בנוסף, נוצר עומס עבודה גדול הנובע בין השאר מכתיבת דוחות והשתתפות בהשתלמויות. בהרצאה יוצגו הממצאים המלאים.

מקורות

גילת, י', (2011). עמדות מורים כלפי תכנית "אופק חדש". דוח מחקר. תל-אביב: מכללת לוינסקי לחינוך.

Yair, G. & Alayan, S. (2009) Paralysis at the top of a roaring volcano: Israel and the schooling of Palestinians in East Jerusalem, *Comparative Education Review*, 53(2), 235–257.

האם כתיבת ערבית באותיות לטיניות "ערביית א-דרדשה", מאיץ את קצב הפקת המשמעות בתהליך הקריאה?

פ. סליבא

המכללה האקדמית הערבית לחינוך, חיפה

בשפה הערבית מתקיימות בו זמנית שתי צורות: א. "ערבית מדוברת" (עאמייה) שהנה שפת האם של רוב הדוברים הילדיים והיא דיאלקט מקומי שאין לו צורה כתובה נלמדת. ב. הערבית הסטנדרטית (אלפוסחא) שהיא השפה שמשמשת לקריאה, כתיבה ולסיטואציות תקשורתיות פורמאליות. שתי צורות אלה מעורבות בחיים היומיומיים של ערבים, אולם הן שונות זו מזו. דואליות זו יחד עם המאפיין האורתוגרפי של השפה הערבית, משפיעים ככל הנראה על איטיות ברכישת הקריאה ועל איטיות בקריאה על ידי קוראים ערבים מיומנים בהשוואה לקריאתם בעברית.

מאז סוף המאה הקודמת, התפתחה שיטת כתיבה מיוחדת של השפה הערבית המדוברת, באותיות לטיניות, "ערביית א-דרדשה" או "ערביזי", בקרב גולשי אינטרנט דוברי ערבית. ייחודה של השיטה שהיא משתמשת רק בסימנים המופיעים על מקלדת סטנדרטית. השיטה מערבת אותיות לטיניות, מספרים וסימנים אחרים, ומשמשת לכתיבה בניבים שונים של ערבית.

מטרת המחקר הנוכחי לבדוק את מהירות הפקת משמעות ממילים ערביות הכתובות ב-"ערביזי" ואת רמת הדיוק, לעומת מילים הכתובות באותיות ערביות הן לגבי מילים בשפה הדבורה והן לגבי מילים בשפה הכתובה.

המחקר הינו ניסויי שהשתמש בטכניקת העירור הסמנטי במטלת החלטה לקסיקאלית. הוצגו זוגות מילים, כשבכל צעד הוצגו זוג מילים – מילת עירור ומילת מטרה. כל מילות העירור הושמעו בשפה הערבית הדבורה או הספרותית בהתאם לתנאי הניסוי, ואילו מילות המטרה הוצגו על מסך המחשב באופן ויזואלי באחת משתי אורתוגרפיות: ערבית או ערביזי. הנבדקים התבקשו להחליט מהר ובמדויק אם המלה המוצגת קיימת בשפה הערבית או לא.

בניסוי השתתפו 31 תלמידים מבית ספר תיכון באזור הגליל המערבי, דוברי ערבית מדוברת כשפת אם. הם רכשו את השפה הספרותית וגולשים באינטרנט ומשתמשים בשפת הערביזי לפחות שעה ביום.

הממצאים מצביעים שהנבדקים היו מהירים יותר בהחלטתם הלקסיקאלית כאשר המילים הוצגו בשפה ספרותית, הם היו יותר מדויקים כאשר המילים הוצגו בערביזי. הממצאים מראים שהבנות היו יותר מהירות ומדויקות בהחלטתם הלקסיקאלית מהבנים, בשפה הדבורה (עאמייה וערביזי).

למחקר חשיבות באיתור הסיבות לאיטיות ברכישת הקריאה ובקצב הקריאה בשפה הערבית כצעד ראשוני לפיתוח שיטות ותכני הוראה הולמים.

החדרת מיומנות ה-121 במערכת החינוך: עמדות מורים במגזר הערבי ובמגזר היהודי הדתי כלפי הנושא

א. נגר

המכללה האקדמית חמדת הדרום, מועצה אזורית שדות נגב

החל מאמצע שנות התשעים ועד לתחילת העשור הנוכחי מנסה משרד-החינוך ליישם הטמעה של טכנולוגיית המחשבים והתקשורת בבתי-הספר אך ללא הצלחה יתרה. בתקופת כהונתו של שר החינוך הנוכחי החל משרד-החינוך [בהחדרת התכנית להתאמת מערכת החינוך למאה ה-21](#). מטרת התכנית הינה החדרת פדגוגיה חדשנית תוך הטמעה של טכנולוגיית מידע ותקשורת. התכנית מיושמת בארבע פעימות, והיא כוללת השתלמויות בית-ספריות לסגל, רכישת ציוד והקמת מעבדות מחשב המהוות תנאי לכניסה לפרויקט.

בשנה"ל תשע"ב החלה הפעימה השנייה (בדרום ובצפון). עבור פעימה זו נבנתה תכנית ההשתלמות ע"י משרד-החינוך, נבחרו מרצים אשר עברו הכשרה מרוכזת לקראת ההשתלמויות בבתי-הספר. מדריכי המחוז הקפידו על יישום התוכנית במדויק ודרשו ממעבירי ההשתלמות כי לא ישונו התכנים ולא יילמדו נושאים אחרים. בתכתובת לכתב במפורש "זו התכנית ואין בלתי".

מטרת העל של המחקר הייתה לבדוק את תרומת ההשתלמות במתכונתה הנוכחית לסגל בית-הספר ולבית-הספר עצמו. מטרת המשנה היו לבדוק מה הן עמדות המורים ותחושותיהם כלפי ההשתלמות, כלפי התחומים שהועברו וכלפי השילוב העתידי של התקשוב בכיתתם.

השתתפו 38 מורים משני מבתי-ספר דתיים (תורני וממ"ד) ו-30 מורים מבתי-ספר ערבים. הועבר שאלון אנונימי שחובר לצורך המחקר שבדק היבטים העולים ממטרות המחקר.

מהממצאים הראשוניים עולה כי אחוז גבוה של המורים חושב כי השימוש בתקשוב יכול לתרום לשיפור ההוראה בבית-הספר ולשיפור ההוראה האישית שלו כמורה. עם זאת, היעדר תשתיות או תשתיות קיימות לקויות בבתי-הספר מעכבות את התהליך. גורמים מעכבים נוספים הם: ההכשרה אשר לא הביאה לידי ביטוי את ההבדלים בין בתי-הספר השונים (דתי/חילוני/ערבי); מחסור בכלים מספקים עבור שילוב לימודי קודש ויהדות בהוראה משולבת תקשוב; הבדלים דיפרנציאליים ברמת הידע בתקשוב בין משתתפי ההשתלמות.

חשיבותו של המחקר בזיהוי נקודות חוזק ותורפה ביישומה של התכנית. ממצאיו יכולים לעניין את מקבלי ההחלטות במשרד-החינוך כלפי החדרת התקשוב ומיומנות המאה-21 בבתי-הספר ולפעול באופן מבוקר יותר באזורים בהם עדיין לא החלה ההטמעה.